

สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน* Peace Innovation for Increasing the Potential of the Elderly to Serve as Community Economy Leaders

¹ชาญเดช จันทรังษาน, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรบุญโณ

¹Chandech Junsanguan, Khanthong Wattanapradit

and Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chandechj@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อพัฒนาสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน แบบ exploratory sequential design โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 10 คน สทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ใช้เกณฑ์คัดเลือกแบบเจาะจง ทดลองนำร่องด้วยการปฏิบัติการอบรมผู้สูงอายุ จำนวน 12 คน วัดผลด้วยแบบประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุ วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยค่าสถิติ t-test ประกอบกับ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ติดสังคม ต้องการพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะเรียนรู้ และนำประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ แนวคิดแบบเติบโต การเสริมสร้างพลังผู้นำ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ โดยนำหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน คือ พละ 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา 2) การพัฒนาสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ด้วยหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3 วัน และปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุระยะสั้น 1 เดือน โดยมีเนื้อหาอบรมประกอบด้วย 1) พลังความคิดบวก 2) การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและสร้างคุณค่า 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และ 4) การมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ผลการทดลองพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยแบบวัดการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า $t = 7.83$ องค์ความรู้ที่ได้ “Aging 4G Plus Model” สี่คุณลักษณะเติบโตแห่งการ เสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน

คำสำคัญ: สันตินวัตกรรม; การเสริมสร้างศักยภาพ; ผู้สูงอายุ; ผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน

Abstract

*Received June 11, 2023; Revised November 8, 2023; Accepted November 27, 2023

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems, needs, concepts, and the Buddhist peaceful means conducive to increasing the potential of the elderly to serve as community economic leaders in Pak Chan Municipality, Nakhon Luang District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; 2) to develop peace innovation for increasing the potential of the elderly to serve as community economic leaders. The study employed mixed-method research which included exploratory sequential design. The qualitative data were collected via in-depth interview with 10 persons and focus group discussion with 6 experts, who were selected by purposive sampling. The pilot experiment was conducted with 12 elderlies. An assessment form of elderly potential, participatory observation, and after action review were among the tools used for evaluation. Mean and t-test statistics were used to analyze data.

From the study, the following results are found: 1) More than 90% of the elderly are social who want to improve their potential, have a passion for learning and use their experience to apply with the new science concepts. This includes growth mindset, empowering leaders, lifelong learning, participation, and management. The Buddhist peaceful means conducive to increasing the potential of the elderly to serve as community economic leaders are *Bala* (five powers) comprising: *saddhā* (confidence), *virīya* (effort), *sati* (mindfulness), *samādhi* (concentration), and *paññā* (wisdom). 2) The development of peace innovation for increasing the potential of the elderly to serve as community economic leaders includes a three-day participatory workshop and one month for developing the potential of local elderly. The workshop comprises the following content: (1) positive thinking; (2) communication and the mindful and valuable use of technology; (3) participation in management; and (4) having positive vision in becoming community economic leaders. After participating in the workshop, the posttest of the elderly potential to serve as community economic leaders is higher than the pretest, with a statistical significance of 0.05, with t-test equal to 7.83. A body of knowledge from the study called ‘Aging 4G Plus Model’ represents four qualities for empowering the elderly to become community economic leaders.

Keywords: Peaceful Innovation; Increasing Potential; Elderly; Community Economic Leaders

บทนำ

ปัจจุบันโครงสร้างของประชากรโลกได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วหลายๆ ประเทศทั่วโลกกำลังประสบปัญหาจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ และเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกในต้นสหัสวรรษนี้ ประชากรโลกมีอายุสูงขึ้นเนื่องมาจากผู้คนมีอายุยืนยาวขึ้น ทำให้ประชากรโลกกำลังมีอายุสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี 2020 โลกของเรามีประชากรรวมทั้งหมด 7,795 ล้านคน โดยมี “ผู้สูงอายุ” ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 1,050 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด “ผู้สูงอายุวัยปลาย” ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปมีจำนวนมากถึง 146 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 2 ของประชากรทั้งหมด ในปี 2020 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019) สำหรับประชากรสูงอายุในอาเซียนในปี 2020

ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 11 ของประชากรทั้งหมด ประเทศสมาชิกอาเซียน 6 ประเทศ ที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยมีอัตราผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 10 ของประชากรภายในประเทศนั้นแล้ว ได้แก่ สิงคโปร์ (ร้อยละ 21) ไทย (ร้อยละ 18) เวียดนาม (ร้อยละ 12) มาเลเซีย (ร้อยละ 11) อินโดนีเซีย (ร้อยละ 1) และเมียนมา (ร้อยละ 1) (Institute for Population and Social Research, 2020) กล่าวได้ว่า ทั่วโลกเข้าสู่สถานการณ์ที่ต้องเตรียมการรับมือกับสังคมสูงอายุ รวมถึงประเทศไทยที่ต้องมีแผนเตรียมความพร้อมทั้งสังคมสูงอายุ สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ.2563 ประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 12 ล้านคน จากประชากรทั้งหมด 66.5 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด ทำให้ประเทศไทยกำลังจะกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์”

มีผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงมุมมองที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม โดยส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่มีของผู้สูงอายุ เปิดพื้นที่พัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะของเครือข่ายชุมชน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่คู่กับชุมชน เป็นการเพิ่มคุณค่าและสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ (Homsombat et al. 2022) ผู้วิจัยจึงเกิดแนวความคิดการมองผู้สูงอายุในฐานะพลังของสังคม และมุ่งใช้ประโยชน์จากศักยภาพของผู้สูงอายุตามความพร้อมทั้งจากการทำงาน การทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุและทำให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันการช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต โดยไม่ต้องพึ่งพิงบุตรหลานและภาครัฐเป็นการช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ตลอดจนเป็นกำลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน ตลอดจนเป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมมาให้แก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า ด้วยการสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความสุขในทุกมิติ ดังผลการศึกษาของ Thakrairat (2015) ได้เสนอแนะว่า ชุมชนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมสำหรับการสร้างอาชีพเพื่อเสริมรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนโดยพิจารณาตามศักยภาพของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุสร้างคุณค่าทางสังคมด้วยการสร้างอาชีพและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้วยศักยภาพองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Pawrod et al. (2021) กล่าวว่า การสร้างความภาคภูมิใจในการทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ผู้สูงอายุต้องได้รับการพัฒนาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการดำเนินชีวิตยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุมีศักยภาพในตนเองที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความสุขหรือสันติสุขที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุเป็นพื้นฐาน

จึงเกิดคำถามว่าจะมีกระบวนการหรือนวัตกรรมใดที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่นอกจากพึ่งพิงตนเองและนำพาการสร้างมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนแล้ว ยังเป็นผู้สูงอายุที่มีสันติสุขในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยเรียกกระบวนการนี้ว่าสันตินวัตกรรม ซึ่งเป็นนวัตกรรมกระบวนการที่เป็นชุดความรู้ในรูปแบบของหลักสูตรที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ที่มาจากการบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีตามศาสตร์สมัยใหม่กับหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นกรอบในการออกแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน เป็นสูงวัยที่ทรงค่าและมีความสุขในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องการเรียนรู้พัฒนาผู้สูงอายุ กล่าวคือ แนวคิดเพื่อการเติบโต (Growth Mindset) เป็นชุดความเชื่อที่มีต่อเขว่นปัญญาของบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ความเชื่อมั่นในศักยภาพตนเองที่มีผลต่อการพาตนเองให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวิธีคิดที่ส่งผลต่อกรอบคิดแบบเติบโต ประกอบด้วย ความพยายาม ความท้าทาย ความผิดพลาด ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) และความสำเร็จของผู้อื่น (Preechajarn, Pattankulchai, and Srichompoo (2023) ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นแนวโน้ม

จะเป็นกรอบพื้นฐานสำคัญร่วมกับการเสริมสร้างพลังผู้นำ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าชุมชน เพื่อออกแบบกิจกรรมที่สามารถจุดประกายความคิดให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองของผู้สูงอายุ และนำไปสู่การสร้างสรรความคิดใหม่ในการรวมกลุ่มผู้สูงอายุให้ร่วมกันพัฒนาตนสร้างรายได้เสริมให้กับตนเองและยกระดับเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยพลังศักยภาพของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน นอกจากการจุดประกายความคิด สร้างกระบวนการเรียนรู้แล้ว สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งคือ รากฐานจิตใจที่มั่นคงของผู้สูงอายุ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นพลังศักยภาพด้านในอันเกิดจากความเชื่อศรัทธาในคำสอนตามหลักศาสนา ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงสนใจการนำหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสันติสุขท่ามกลางความขัดแย้งด้วยสันติภายในของบุคคลผู้ฝึกปฏิบัติตามหลักคำสอน ผู้วิจัยเห็นว่าหลักพุทธสันติวิธีเป็นพื้นฐานสำคัญที่สามารถนำมาบูรณาการกับแนวคิดศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาเป็นสันตินวัตกรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุให้นำศักยภาพในตนเองมาใช้สร้างคุณค่าให้กับตนเองและสังคม สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยนำหลักพละ 5 ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาน และปัญญา เป็นพลัง หรือกำลังที่ปราบปรามความไม่มีศรัทธา ปราบปรามความเกียจคร้าน ปราบปรามความหลงลืม ปราบปรามความฟุ้งซ่าน ปราบปรามอวิชชา (Thai Tripitakas: 14/447/502) พละ 5 จึงเป็นหลักพุทธสันติวิธีที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของมนุษย์ ทำให้บุคคลรู้จักช่วยตนเอง ยอมรับศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนทำให้รู้จักในเงื่อนไขเหตุปัจจัยและวิธีการซึ่งมีขั้นตอนครบถ้วนในการพัฒนาดตนเอง เป็นหลักในการครองตน การอยู่ร่วมกันในครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุดำเนินไปอย่างราบรื่นและอยู่กับสังคมอย่างมีความสุข อีกทั้งยังช่วยทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำศักยภาพที่มีอยู่มาร่วมกันสร้างรายได้ให้กับตนเอง เกิดเป็นพลังของผู้สูงอายุที่สามารถนำพาชุมชนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อันเกิดจากผู้สูงอายุมีได้เป็นภาระที่ต้องพึ่งพาชุมชนอีกต่อไป แต่จะเป็นผู้สูงอายุที่สามารถพัฒนาเป็นผู้นำที่นำพารายได้มาสู่ตนเองและชุมชน

จากการลงพื้นที่ศึกษานำร่อง ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าเป็นพื้นที่บริบทกึ่งเมือง กึ่งชนบท มีสัดส่วนผู้สูงอายุในชุมชน 21.70% ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนที่สูง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผู้สูงอายุมีหลากหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มติดบ้าน ติดเตียง และติดสังคม แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 90% เป็นผู้สูงอายุติดสังคม ซึ่งยังมีศักยภาพในตนเองสูง และต้องการสร้างรายได้ให้กับตนเองเพื่อไม่ต้องการเป็นภาระพึ่งพิงลูกหลาน หรือครอบครัว (Pomsuk, 2022) แม้ว่าตำบลปากจั่นจะมีการส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่ยังมีขาดมิติของการเสริมพลังศักยภาพให้ผู้สูงอายุสามารถเป็นผู้นำในการนำพาให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยพลังของผู้สูงอายุ ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการสร้างสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้พื้นที่ศึกษานำร่อง ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งถึงแม้จะมีโรงเรียนผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง แต่ยังขาดการพัฒนาเสริมแรงให้ผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานสังคมหรือมาจากหน้าที่การงานดีให้สามารถพัฒนานำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเหล่านั้นมาเรียนรู้ที่ช่วยผลักดันให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้มีความมั่นใจและพึ่งพิงรายได้จากตนเอง โดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างรายได้บนวิถีพอเพียงและมีสุขให้กับตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในการเป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่า โดยมีผู้สูงอายุเป็นตัวแทนให้กันและกัน สร้างพลังใจและเครือข่ายในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยทำให้ช่องว่างระหว่างวัยลดน้อยลง เพราะผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้โลกของบุตรหลานที่ใช้สื่อออนไลน์เป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันและปรับตัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ผู้วิจัยคาดหวังว่างานวิจัยนี้จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้สูงอายุในชุมชน

โดยมีผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาให้เศรษฐกิจชุมชนสามารถพึ่งพิงตนเองได้บนวิถีของความพอเพียงได้อย่างมีสันติสุขในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 2) เพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Research Design แบบ Exploratory sequential design ตามหลักการของ Tashakkori, and Teddlie, Johnson, and Christensen ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) และ การวิจัยเชิงปริมาณแบบทำการทดลอง (Experimental Design) โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่ แนวคิดเพื่อการเติบโต แนวคิดเกี่ยวกับการเศรษฐกิจชุมชน หลักพุทธสันติวิธี คือ พละ 5 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ 3) กลุ่มตัวแทนภาครัฐในเครือข่ายกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 10 ท่าน โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose sampling) คือ เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาผู้สูงอายุ อย่างน้อย 10 ปี การตรวจคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC = 0.80

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องมาออกแบบหลักสูตรสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน และรับรองหลักสูตร โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ 6 ท่าน ประกอบด้วย 1) ด้านวิจัยและนวัตกรรม 2) ด้านผู้สูงอายุและวิทยาการ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ชุมชน 4) ด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 5) ด้านจิตวิทยาเชิงพุทธ และ 6) ด้านสันติศึกษา เครื่องมือวิจัยมีกี่ส่วนอะไรบ้าง เพื่อใช้ในการประเมินผล Pre-Post test เป็นแบบวัด 5 ระดับ (Rating Scale) แบบประเมินศักยภาพผู้สูงอายุต้นแบบสู่การเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชนประกอบด้วย 5 ด้าน 1) พลังความคิดบวก คิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ จำนวน 5 ข้อ 2) การสื่อสารเสริมพลังใจ จำนวน 5 ข้อ 3) การใช้สื่อ IT การรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 5 ข้อ 4) ด้านการรักษาท้องถิ่น การบริหารจัดการท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 5 ข้อ 5) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม จำนวน 5 ข้อ การหาความเที่ยงตรง ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และ วิเคราะห์อำนาจจำแนกรายข้อของแบบประเมินด้วยค่าสหสัมพันธ์ Corrected Item-Total Correlation (CITC) โดยนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน การหา

ความเที่ยงตรง ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.93 ได้รับการรับรองจริยธรรมมนุษย์ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ว.23/2566

ขั้นตอนที่ 4 นำหลักสูตรสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 12 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก 1) เป็นผู้สูงอายุที่ไม่จำกัดเพศ และศาสนา 2) เป็นผู้มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ทักษะใหม่ และ 3) มีสุขภาพพร้อมจะเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอด ดำเนินการอบรมด้วยรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 3 วัน จำนวน 18 ชั่วโมง พร้อมศึกษาดูงานต่อยอดนอกพื้นที่ และปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 1 เดือน เนื้อหาหลักสูตร วันที่ 1 (6 ชม.) ประกอบด้วย Pre-Module เปิดใจ ขยายพื้นที่สันติภายใน (1.30 ชม.) Module 1 Growth Mindset การสร้างทัศนคติเติบโต เชิงบวก (1.30 ชม.) Module 2 Good Communication and Technology with Mindfulness การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ และสร้างคุณค่า (3.00 ชม.) วันที่ 2 (6 ชม.) ประกอบด้วย Module 3 Good Local Product Management การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สร้างมูลค่าสินค้าชุมชน (3 ชม.) Module 4 Good Vision to be Leaders for Community การมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน (3.00 ชม.) วันที่ 3 (6.00 ชม.) เป็นการทัศนศึกษาลงพื้นที่ดูงานของตำบลหันตราเพื่อต่อยอดสร้างสินค้าของชุมชนตนเอง (6 ชม.) ระยะเวลาปฏิบัติการสร้างแบรนด์ และสินค้า (1 เดือน) ลงพื้นที่ปฏิบัติการสวয়ร์รักษถิ่น ร่วมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) เช่น การอภิปรายกลุ่ม การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การนำไปประยุกต์ใช้และการสอนงาน (Mentoring)

การวัดและประเมินผลเชิงปริมาณด้วยแบบวัดศักยภาพผู้สูงอายุในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน และการสังเกตการณ์ การทำกิจกรรมมอบหมายทั้งแบบเดี่ยวและกลุ่ม การสะท้อนคิดด้วยเทคนิค After Action Review

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณใช้การ วิเคราะห์ด้วยสถิติแบบบรรยาย (Descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential statistics) เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย t-test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยอุปนัยวิธี

ขั้นตอนที่ 6 สรุปและอภิปรายผลข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพบริบทปัญหาของผู้สูงอายุตำบลปากจั่นโดยทั่วไป คือ มีส่วนหนึ่งที่มีปัญหาติดบ้าน ติดเตียง แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ติดสังคม การพัฒนาผู้สูงอายุที่ผ่านมาของตำบลปากจั่นผ่านกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีผู้สูงอายุให้ความสนใจและมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนตำบลปากจั่นมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทำให้ได้รับรางวัลโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบของจังหวัด กิจกรรมผู้สูงอายุมีทั้งเรื่องของสุขภาพอนามัย เรื่องของศาสนาศิลปวัฒนธรรม เรื่องของภูมิปัญญาเรื่องของเศรษฐกิจ เรื่องของสมุนไพร การปรับตัวเข้าสู่บทบาทผู้สูงอายุเป็นเรื่องยากเพราะหลาย ๆ ปัจจัย ขาดกลุ่มที่สนับสนุนอย่างจริงจัง ที่ผ่านมามีผู้สูงอายุเพียงไม่กี่คน ที่ได้รับการฝึกฝนหรือมีความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ ความรู้ความสามารถที่จะเป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพและมีศักยภาพ เพื่อนำองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่เพียบพร้อมเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมและ

กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นไปตามนโยบายของผู้จัดไม่ได้จัดกระบวนการพัฒนาผู้สูงอายุตามบริบทหรือความต้องการที่แท้จริง เมื่อวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการ เกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน โดยนำหลักการวิเคราะห์ SOAR มาวิเคราะห์ทั้งจุดแข็ง โอกาส รวมถึงแรงบันดาลใจ และกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการในอนาคต ในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนสามารถสรุปได้ ดังนี้

จุดแข็ง (Strength): ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุติดสังคม ต้องการสร้างรายได้ด้วยตนเอง มีความสนใจที่จะเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยีให้ทันกับยุคสมัย ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม

แรงบันดาลใจ (Aspiration): จากเสียงสะท้อนของผู้นำชุมชน และกลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชน แสดงถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ คือ 1) มีรายได้ ไม่เป็นภาระของครอบครัว 2) อยากให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น 3) การเรียนรู้ในด้านเทคโนโลยี 4) การมีสุขภาพจิตที่ดี ไม่ป่วยเป็นซึมเศร้าติดสังคม โดยมีผู้สูงอายุติดบ้านร้อยละ 10 ติดเตียงประมาณใกล้เคียงกัน และ 1-2 เปอร์เซ็นต์ที่เหลือติดสังคมหมด ในสภาพต่างๆ เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้นแบบของจังหวัด

โอกาส (Opportunity): พบว่า มีหน่วยงานภาครัฐ และ เอกชนให้การสนับสนุน และส่งเสริมองค์ความรู้ในทุกๆ ด้านให้แก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากหน่วยงานเหล่านี้ตระหนักถึงคุณค่า และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ องค์การปกครองท้องถิ่นให้ความสำคัญและพร้อมจะร่วมผลักดันกิจกรรมของผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จ

ผลลัพธ์ (Result): ความคาดหวังที่ผู้สูงอายุอยากให้เกิดขึ้นในการพัฒนาตนเองและชุมชน คือ 1) คนในชุมชนมีส่วนร่วม มีจิตอาสา 2) เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น 3) สูงอายุรู้เท่าทันสื่อและเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องนำมาสร้างอาชีพและรายได้ 4) ผู้สูงอายุ และในชุมชนมีความสุข สุขภาพดี มีรายได้ พึ่งพาตนเองและสามารถเป็นที่พึ่งให้แก่ลูกหลานได้

ทั้งนี้ แนวคิดแบบเติบโต (Growth mindset) จะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเสริมให้เกิดพลังในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าความสามารถของทุกคนนั้นเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ผ่านความพยายาม ไม่ยอมแพ้ และการเรียนรู้ ถึงแม้จะอยู่ท่ามกลางสถานะที่ไม่แน่นอนหรือเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากก็ตาม แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการมีส่วนร่วมในสังคมผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้แสดงความเห็น หรือมีบทบาทร่วมรับผิดชอบต่อการดำเนินการมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในสังคมของผู้สูงอายุจะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ หรือชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ การจัดการ และทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้ติดต่อกับบุคคลอื่น และยิ่งรู้สึกว่าคุณค่าเป็นที่ยอมรับของคนในครอบครัว ชุมชน และสังคม ศักยภาพของตนได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนจากผู้นำชุมชนว่า การจะนำพาผู้สูงอายุสู่ความเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชนควรมีลักษณะเบื้องต้นที่สำคัญดังนี้ ต้องมีจิตอาสา มีสุขภาพแข็งแรง สามารถใช้เวลาได้ มีความรู้ความสามารถ และมีความเป็นผู้นำจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง

หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน คือ หลักพละ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) สามารถนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนดังนี้ ศรัทธา ทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง เชื่อมั่นตนเองว่าทำได้ จึงจะทำให้ผู้อื่น

เกิดความเชื่อมั่นและอยากเดินตาม วิริยะ กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีความมั่นใจในตนเองแล้วจะเกิดความพยายาม ความอดสาหัส ความมุ่งมั่นอย่างไม่ท้อถอย ในเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ สำหรับสติ เป็นหัวใจสำคัญให้รู้ตัว อยู่เสมอในขณะที่ทำพูด คิด ฉะนั้นต้องฝึกและสติในทุกอิริยาบถ สติจึงจะเกิดพลังขึ้นมาได้ในการขับเคลื่อนให้ ไปสู่เป้าหมาย ซึ่งสติทำงานควบคู่กับ สมาธิ โดยสมาธิเป็นพลังด้านมีให้ความฟุ้งซ่านเกิดขึ้นได้ ไม่คิดมาก ทำให้ สมาธิที่จะมุ่งมั่นอยู่กับงานที่ทำ และปัญญา คือ การนำไปสู่ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง จนสามารถคิดค้นนวัตกรรม ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่า พลละ 5 สามารถนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพ ผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนสะท้อนทุกมิติทั้งในด้านการเสริมสร้างพลังผู้นำ การมีส่วนร่วม และการ บริหารจัดการ ด้านการเสริมสร้างพลังผู้นำ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาสันตินวัตกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ได้หลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน จากการลงพื้นที่ทำกระบวนการทดลอง หลักสูตรเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนโดยสันตินวัตกรรม ที่ใช้ คือ หลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระยะเวลาอบรม 3 วัน โดยมีเนื้อหาอบรม ประกอบด้วย Module 1 : พลังความคิดบวก Module 2: การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและสร้าง คุณค่า Module 3 : การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสร้างมูลค่าสินค้าชุมชน Module 4 : การมีวิสัยทัศน์ ที่ดีในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ผลการทดลองพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยแบบวัด การเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า $t = 7.83$ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ก่อน-หลังการทดลอง

n = 12

ผลการพัฒนาสมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1) พลังความคิดบวก คิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ	4.00	0.44	4.80	0.49	4.39	.00*
2) การสื่อสารเสริมพลังใจ	3.86	0.46	4.51	0.39	7.09	.00*
3) การใช้สื่อ IT การรู้เท่าทันสื่อ	4.07	0.49	4.62	0.44	6.00	.00*
4) การรักษาท้องถิ่น การบริหารจัดการท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น	4.17	0.50	4.68	0.42	5.47	.00*
5) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม	4.40	0.57	4.88	0.33	4.09	.00*
ศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน โดยรวม	3.92	0.41	4.52	0.41	7.83	.00*

*p < 0.05

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ก่อนทดลองใช้หลักสูตรอบรมระหว่างก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนแต่ละด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิกสูงวัย โดยมีการเลือกประธานกลุ่ม รองประธาน เลขากลุ่ม และบทบาทหน้าที่ของสมาชิก กำหนดวันนัดหมายเพื่อพัฒนาสินค้า “จั่นยันต๋ยง” โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลปากจั่นเป็นพี่เลี้ยง และช่วยติดตามดูแล

2) เสียงสะท้อนจากผู้เข้าร่วม พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดความกล้าแสดงออก สามารถสื่อสารสาธารณะได้โดยไม่กลัว เกิดความคิดสร้างสรรค์ และความภาคภูมิใจในตนเอง สามารถนำไปใช้พัฒนาต่อยอดสร้างแบรนด์สินค้าของชุมชน และเพิ่มรายได้ ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ และมีความสุข

จากการสังเกตการณ์ จะเห็นได้ว่าผู้เข้าร่วมการอบรมมีความเชื่อมั่น และศรัทธาในตนเอง มีวุฒิภาวะเป็นผู้นำสามารถขับเคลื่อนทีมให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ **การมีส่วนร่วม** สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมได้มีการแบ่งหน้าที่การทำงานกันอย่างชัดเจน ยอมรับฟังความคิดเห็นต่างจากเพื่อนร่วมทีม **การบริหารจัดการ** กล่าวคือ มีความสามารถในการบริหารจัดการทีมให้บรรลุเป้าหมายมีผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากพลังของผู้สูงอายุที่มีการวิเคราะห์ต้นทุนที่แท้จริงเพื่อการวางแผนการผลิตและจำหน่าย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและนำมาบูรณาการเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบท และความต้องการของชุมชน สรุปลอกมาเป็นในรูปแบบ Model ที่เรียกว่า “Aging 4G Plus Model” สี่คุณลักษณะเติบโตแห่งการเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน

Picture 1: “Aging 4G Plus Model”

สี่คุณลักษณะเติบโตแห่งการเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ โดยดำเนินวิธีการดังนี้ **Growth Mindset** คือ แนวคิดที่เชื่อว่าความสามารถของทุกคนนั้นเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ผ่านความพยายาม ไม่ยอมแพ้ และการเรียนรู้ ถึงแม้จะอยู่ท่ามกลางสถานะที่ไม่

แน่นอนหรือเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากก็มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตัวเอง **Good Communication and Technology with Mindfulness** หรือ การสื่อสารที่ดี และมีประสิทธิภาพ อย่างมีสติ การสื่อสารเป็นทักษะที่ใช้เป็นประจำ ดังนั้นหากมีทักษะในการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ทำงานได้อย่างราบรื่น รวดเร็ว ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงและมีความสุขในการทำงาน มีความร่วมมือกัน **การใช้สื่อที่ทันสมัยอย่างมีสติ** หรือ **Technology with Mindfulness** (การใช้สื่อ การรู้เท่าทันสื่ออย่างมีสติ) ผู้มีทักษะการรู้สื่อและสารสนเทศคือผู้ที่มีความสามารถในการรู้ ว่า เขาต้องการสารสนเทศอะไร หรือประเภทใด สามารถที่จะหา หรือเข้าถึงสื่อ หรือแหล่งของสารสนเทศนั้นได้ที่ไหน และอย่างไร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ **Good Local Product Management** การบริหารจัดการท้องถิ่น การรักษาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น (ทุนชุมชน ทุนสังคม การสร้างมูลค่าสินค้าชุมชน) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ซึ่งจะมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง ให้เกิดประสิทธิภาพบรรลุมิติดำเนินการ **Good Vision to be Leaders for Community Economy** (การมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน) คือ การมองภาพอนาคตของผู้นำและสมาชิกในองค์กร และกำหนดจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อเข้าด้วยกัน แล้วมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการจุดหมายปลายทางที่ต้องการ จุดหมายปลายทางดังกล่าวต้องชัดเจน ทำท่าย มีพลังและมีความเป็นไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปที่รวบรวมได้จากการทดลองและฝึกอบรม สังเกตได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความสนใจในการเรียนรู้ในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นช่องทางในการขายสินค้าเพื่อเพิ่มรายได้ และต้องการพัฒนาตนเองให้ทันกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดย Smith, and Spurling (1999) เสนอว่าสังคมใดมีปัจเจกบุคคลที่เรียนรู้ตลอดชีวิตจะก่อเกิดครอบครัว องค์กร ชุมชน และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นการที่ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากจะก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยความเข้าใจและยอมรับมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งในหลายประเทศทั่วโลกเห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลาเกิดการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ดังเช่น ประเทศออสเตรเลียที่เป็นประเทศที่มีมหาวิทยาลัยวัยที่สามมากที่สุด ใช้ระบบอาสาสมัครบริหารจัดการหลักสูตรให้เป็นไปตามความต้องการและความสนใจของสมาชิกรวมถึงการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทั้งระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ และระดับประเทศ และมีองค์กรเครือข่ายสนับสนุนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยวัยที่สามทั่วประเทศออสเตรเลียอย่างเข้มแข็ง (Makapol, 2021)

การนำหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีศักยภาพชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักพละ 5 คือ ธรรมอันเป็นกำลัง เป็นธรรมที่เป็นพลังในการดำเนินชีวิตทั้งเบื้องต้นในการใช้ชีวิตและพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้นตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาบูรณาการให้สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีศักยภาพชุมชนสะท้อนทุกมิติทั้งในด้านการเสริมสร้างพลังผู้นำ การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ **ด้านการเสริมสร้างพลังผู้นำ** จากการสังเกตการณ์ จะเห็นได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความเชื่อมั่น และศรัทธาในตนเอง มีวุฒิภาวะเป็นผู้มีผู้นำสามารถขับเคลื่อนทีมให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ มีการยอมรับความเห็นต่าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางสังคม (Manaratha, n.p.) อธิบายว่า อายุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการที่จะกำหนดบทบาทของแต่ละบุคคล บุคคลจะปรับตัวต่อการเป็นผู้สูงอายุได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับที่ยอมรับบทบาทของตนเอง ในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งบทบาทดังกล่าว

จะส่งผลไปถึงการยอมรับบทบาททางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตด้วย นอกจากนี้ การสร้างบทบาททางสังคมของตนขึ้นมาใหม่ เพื่อทดแทนบทบาทหน้าที่ที่สูญเสียไป ขึ้นกับบทบาททางสังคม และการมองเห็นคุณค่าของตนเองเป็นสำคัญสถาบันครอบครัวควรส่งเสริมผู้สูงอายุ ในบทบาทอื่นๆ เช่น การเป็นบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย เพื่อเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ลูกหลาน และลูกหลานควรจะเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ส่วนด้านสังคม จะสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุได้มาก โดยการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุวัยเดียวกันได้พบปะสังสรรค์กัน ปรึกษาหารือในการที่จะช่วยเหลือสังคมได้ด้วย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีความสุข อยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเหมาะสม กล่าวคือ เป็นทั้งผู้ใหญ่ และผู้รับประโยชน์จากสังคมเสมอเหมือนสมาชิกอื่นๆ ในสังคม ผู้สูงอายุแต่ละคนจะมีความสามารถแตกต่างกันไป ดังนั้น ควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเลือกทำงานได้ตามถนัด

ผลการศึกษาดมวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาโดยการนำหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ที่น่าสนใจในการออกแบบหลักสูตรสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน จากการลงพื้นที่ทำกระบวนการทดลอง และพัฒนาตามรูปแบบ “Aging 4G Plus Model” สี่คุณลักษณะเติบโตแห่งการเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน การมี Growth Mindset จะทำให้บุคคลนั้นกล้าที่จะฝ่าฟันเรื่องยาก มองว่าอุปสรรคไม่ใช่ปัญหา สอดคล้องกับ Junthothai (2020) ได้ศึกษา “เรื่องบทเรียนการจัดการสังคมผู้สูงอายุจากประเทศญี่ปุ่น” กล่าวว่า การได้รับการกระตุ้นเตือนให้ผู้สูงอายุท่ามกลางสถานการณ์ที่ท้าทายทำให้ผู้สูงอายุมีพลวัตในการรวมตัวกันเพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง Good Communication and Technology with Mindfulness หรือ การสื่อสารที่ดี และมีประสิทธิภาพอย่างมีสติ การสื่อสารเป็นทักษะที่ใช้เป็นประจำ ดังนั้นหากมีทักษะในการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ทำงานได้อย่างราบรื่น รวดเร็ว ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงและมีความสุขในการทำงาน มีความร่วมมือกันของกลุ่มผู้สูงอายุ และใช้สื่อที่ทันสมัยอย่างมีสติ หรือ Technology with Mindfulness สอดคล้องกับ Bhikulbhanuvat, Doungphummes, and Sasiwongsaroj (2020) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “สูงวัยไม่เสเพลอย่างสุ่มเสี่ยง: การสร้างนักร้องสื่อสารสุขภาวะสูงวัยที่รู้เท่าทันสื่อ” แนวทางการสร้างผู้สูงอายุให้เป็นนักร้องสื่อสารสุขภาวะที่รู้เท่าทันสื่อ เริ่มจากการทำความเข้าใจความสามารถและข้อจำกัดในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ออกแบบเนื้อหาและวิธีการให้สอดคล้องและจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม Good Local Product Management การบริหารจัดการท้องถิ่น การรักษาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น (ทุนชุมชน ทุนสังคม การสร้างมูลค่าสินค้าชุมชน) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ซึ่งจะมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง ให้เกิดประสิทธิภาพบรรลุวิสัยทัศน์ Good Vision to be Leaders for Community Economy (การมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน) คือ การมองภาพอนาคตของผู้นำและสมาชิกในองค์กรและกำหนดจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อเข้าด้วยกัน แล้วมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการจุดหมายปลายทางที่ต้องการ จุดหมายปลายทางดังกล่าวต้องชัดเจน ท้าทาย มีพลังและมีความเป็นไปได้ สอดคล้องกับ Panyapong, Chaisri, Doungmala, and Prungchaiyaphum (2021) ได้วิจัย “เรื่องปัญหาการทำงานเชิงเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ” พบว่า การพัฒนาศักยภาพในการทำงานเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย สร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพที่สร้างรายได้เพิ่มขึ้น จัดหาและพัฒนาสิ่งสนับสนุนการทำงานบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

ทั้งนี้ ความสำคัญของวิสัยทัศน์ 1) ช่วยกำหนดทิศทางที่จะดำเนินชีวิตหรือกิจกรรมชุมชน โดยมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจน 2) ช่วยให้สมาชิกทุกคนรู้ว่า แต่ละคนมีความสำคัญต่อการมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทาง และรู้ว่าทำอะไร (What) ทำไมต้องทำ (Why) ทำอย่างไร (How) และทำเมื่อใด (When) 3) ช่วย

กระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกน่าสนใจ มีความผูกพัน มุ่งมั่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำทลายเกิดความหมายในชีวิตการทำงาน มีการทำงานและมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมายด้วยความภูมิใจ และทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ 4) ช่วยกำหนดมาตรฐานของชีวิต ชุมชน และสังคมที่แสดงถึงการมีชีวิตที่มีคุณภาพ ชุมชนที่มีคุณภาพ และสังคมที่เจริญก้าวหน้ามีความเป็นเลิศในทุกด้าน การพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน นำไปสู่การได้ผลิตภัณฑ์ชุมชน “จันยันทรง” และสามารถจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุที่จะนำไปขยายผลต่อพื้นที่อื่นๆ กล่าวได้ว่า การนำสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในหลักสูตรสามารถยกระดับการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม รวมถึงการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับบริบท และ วิถีของชุมชน รวมถึงเป็นต้นแบบของผู้สูงอายุที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเครือข่าย หรือชุมชนอื่นๆ

สรุป

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ต้องการพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะเรียนรู้ และนำประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ โดยบูรณาการกับหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน คือ หลักผล 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา สรุปได้ว่าการนำสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในหลักสูตรสามารถยกระดับการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม รวมถึงการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับบริบท และ วิถีของชุมชน รวมถึงเป็นต้นแบบของผู้สูงอายุที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเครือข่าย หรือ ชุมชนอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐควรมีการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน เพื่อขยายผลกลไกระดับชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาบุคลากรชุมชนในการบริหารจัดการ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนขยายผลออกไปในวงกว้างและเป็นการพัฒนาให้มีความยั่งยืน พร้อมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายของการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนใจ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีหน่วยงานให้บริการดูแลเกี่ยวกับผู้สูงอายุในส่วนภูมิภาค ควรนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาต่อยอดในกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้กับบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ไปขยายผลในพื้นที่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัดและภูมิภาค เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายและพลังขับเคลื่อนการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ส่งเสริมการขยายพื้นที่วิจัยประจำอำเภอ จังหวัด เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้ศึกษานำไปต่อยอดขยายผลและเพิ่มเครือข่ายแกนนำผู้สูงอายุในชุมชน

2.2 วิจัยการสร้างเครือข่ายเพื่อแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ด้วยกลไกการสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยในบริบทพัฒนาในพื้นที่

References

- Bhibulbhanuvat, S., Doungphummes, N., & Sasiwongsaroj, K. (2020). Elderly Use of Risk-free Media: Creating Media Literate Elderly Health Communicators. *Journal of Business, Economics and Communications*, 15(3), 174-191.
- Homsombat, P. et al. (2022). Elderly School: Enhancing Potentials of Elderly in Aging Society. *Journal of Educational Innovation and Research*, 6(2), 540-551.
- Institute for Population and Social Research. (2020). *Mahidol Population Gazette 2020*. Retrieved August 3, 2022, from <https://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr/Contents/Documents/Gazette/Gazette2020TH.pdf>
- Johnson, R. B., & Christensen, L. (2014). *Educational Research Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. (5th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Junthothai, D. (2020). Ageing Society Management: Lessons Learned from Japan. *The Journal of Law, Public Administration and Social Science, School of Law Chiang Rai Rajabhat University*, 4(1), 159-182.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Makapol, J. (2021). The University of the Third Age in Australia: Implication for Lifelong Learning of the Elderly. *Journal Education Silapakorn University*, 18(2), 8-20.
- Manaratha, S. (n.p.). The Satisfaction towards the Service of Division of Social Welfare, Subdistrict Administrative Organization (SAO) of Mahaphot, Sabot District, Lopburi. *Journal of Dual Master's Degree Program in Public Administration and Business*, 1-9. Retrieved October 9, 2022, from http://www.mpa-mba.ru.ac.th/images/Project/treatise_lopburi01_02082021/6124952477.pdf
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *Report of the Population Projections for Thailand 2010-2040 (Revision)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Panyapong, S., Chaisri, A., Doungmala, T., & Prungchaiyaphum, W. (2021). The Working Problems in Economic and Social Issues of the Elderly in Chaiyaphum Province. *Udon Thani Rajabhat University Academic Journal*, 9(1), 165-180.
- Paoro, C. et al. (2021). The Life Potential of the Elderly Age with Value Aging and Quality. *Ramkhamhaeng Journal of Public Administration*, 4(3), 245-266.
- Pomsuk, L. (2022). Deputy Mayor of Subdistrict Administrative Organization. *Interview*. January, 2.
- Preechajarn, Z., Pattankulchai, W., & Srichompoo, W. (2023). Guidelines for Developing a Growth Mindset of Private School Administrators. *Journal of Academic for Public and Private Management*, 5(1), 206-222.
- Smith, J. & Spurling, A. (1999). *Lifelong Learning Riding the Tiger*. London: Cassell.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*. Thousand Oaks: Sage.